



## **Clypevs Theologiæ Thomisticæ**

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

**Gonet, Jean-Baptiste**

**Parisiis, 1669**

Art. V. Vtrum finis intermedius verè & propriè habeat rationem finis?

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

terminatio ad illos actus proveniat ex intrinseca determinatione & perfectione divinae naturae, quam quod ad eam sit necessarium presupponi directionem aliquam in finem. Imò neque in natura creata ille modus operandi importat perfectionem, universaliter quoad omnes actiones; sed solum quoad eas quibus tendit in finem: unde supra diximus, quod actus consequentes possessionem finis, ut fructio & delectatio de fine adepto, non sunt propter finem, sed corollarium & complementum illius.

Articulò 3. quaerit D. Thomas, utrum actiones humanae specificentur à fine: de quo dicemus infra qu. 18.

## ARTICVLVS V.

*Utrum finis intermedius verè & propriè habeat rationem finis?*

**P**ARTEM negativam tenet Vazquez hinc disput. 4. cap. 2. affirmativam verò ceteri Theologi, tam domestici, quam extranei. Unde sit

## S I.

*Conclusio affirmativa statuitur.*

**D**ICO igitur fines intermedios verè & propriè rationem finis habere.

94. Probatur primò ex Scriptura: Apostolus enim 1. ad Timoth. 1. ait: *Finis precepti est charitas*: At constat quòd. charitas non est finis ultimus, sed intermedius, sive ad Deum comparetur, sive ad beatitudinem: Ergo ex Scriptura finis intermedius est verè & propriè finis.

95. Confirmatur: Salus hominum est finis incarnationis Verbi Divini, ut patet ex illis verbis Symboli Nicæni: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est*: At salus nostra est finis intermedius; ordinatur enim ad Dei gloriam, & manifestationem perfectionum ipsius: Ergo finis intermedius verè & propriè rationem finis habet.

96. Probatur secundò ex D. Thoma infra qu. 12. art. 2. ubi expressè docet quòd intentio non solum est circa finem ultimum, sed etiam circa finem intermedium: At intentio versatur circa finem formaliter sub ratione finis: Ergo ex D. Thoma, non solum finis ultimus, sed etiam intermedius, verè & propriè habet rationem finis. Unde ibidem art. 1. ad 2. ait: *Duplex est finis, scilicet ultimus & propinquus*. Et 2. Physic. lect. 5. *Omnia (inquit) quae sunt intermedia inter primum movens & ultimum finem, sunt quodammodo fines; sicut medicus ad sanitatem inducendam extenuat corpus, & sic sanitas est finis maciei; maciem autem operatur per purgationem, purgationem autem per potionem. Unde omnia haec sunt quodammodo finis: nam macies est finis purgationis, & purgatio potionis*. Ubi particula illa, *quodammodo*, non significat huiusmodi fines intermedios verè & propriè rationem finis non habere, sed solum non ita perfectè competere illis rationem causae finalis, sicut fini simpliciter ultimo.

97. Tertiò suaderi potest conclusio ratione qua utitur idem S. Doctor hic art. 6. quae potest sic proponi. In causis efficientibus licet detur una

prima causa efficiens, ex cuius virtute & subordinatione aliae causae intermediae & proximae operantur, nihilominus causae secundae, & subordinate verè & propriè causant in genere causae efficientis: Ergo licet detur unus finis ultimus, ad ulteriorem non ordinatus, ex cuius motione omnia aguntur, hoc non obstante concedi debent fines intermedij, qui quamvis ex motione finis ultimi agant, tamen veri sint fines, & causant in genere causae finalis. Consequentia probatur ex paritate rationis: non minus enim causa efficiens debet esse aliquid primum, quam causa finalis exigat esse aliquid ultimum; unde propterea definitur id à quo primò incipit motus, sicut causa finalis, id quod per se ultimò appetitur: Sed non minus repugnat illi quod est primum subordinatio ad aliquid prius, quam repugnet illi quod est ultimum subordinatio ad aliquid ulterius: Ergo subordinatio aequè repugnare videtur causae efficienti, ac finali. Si igitur causa dependens ab alia priori, eique subordinata, habeat veram rationem causae efficientis; finis etiam veram rationem causae finalis obtinebit, quamvis sit intermedius, & alteri subordinatus.

Confirmatur: Ita se habet finis in practicis, sicut principium in speculativis: Sed in speculativis ratio formalis principij non salvatur tantum in principiis primis & universalissimis, sed etiam in intermediis, ex quibus immediatè conclusiones deducuntur: Ergo similiter ratio formalis finis salvatur non solum in fine ultimo simpliciter, sed etiam in finibus intermediis.

Explicatur hoc magis: Sicut enim principia intermedia duplicem dicunt habitudinem, unam ad conclusiones quas continent, & quae ex illis deducuntur, & sic habent rationem principij; alteram ad prima principia à quibus derivantur; & sub hoc respectu non habent rationem principij, sed principiati. Ita similiter fines intermedij duplicem respectum habent, unum ad finem ultimum, secundum quòd ut media conducunt ad illum; & sic non habent rationem finis, sed medij; alterum ad ea anteriora media quae ordinantur ad ipsos, & respectu illorum habent veram rationem finis, inquantum talia media appeti possunt, & de facto aliquando appetuntur propter illos.

Respondet Vazquez, negando consequentiam, & paritatem: quia, inquit, causae secundae efficientes, & principia intermedia, habent virtutem & veritatem intrinsecam, per quam possunt verè influere in effectus, vel in conclusiones; fines verò intermedij non gaudent bonitate intrinsecà, quae possint movere & terminare appetitum.

Sed contra: In causis efficientibus secundis quaedam sunt instrumentales, & quaedam principales; & principales quidem, per propriam virtutem agunt, instrumentales verò, virtute causae principalis, & tamen verè agunt: Ergo ad rationem causae efficientis, non semper requiritur quòd agat virtutè proprià: Ergo pariter ratio causae finalis non semper exigit gaudere bonitate sibi proprià, & ab alio ulteriori sine independente. Haec consequentia videtur legitima: quia major requiritur rigor ad veram causalitatem efficientem, quam ad finalem; cum haec sit metaphorica respectu illius: unde si ad veram causalitatem efficientem sufficit virtus participata,

participata, multò magis sufficit ad causalitatem finalem bonitas participata.

## S. II.

## Solvuntur objectiones.

102. **O**bjicies primò: Finis definitur ab Aristotele: *id cuius gratiâ cætera fiunt*: Sed hæc definitio convenit solum fini ultimo, non verò finibus intermediis; cum omnia non fiant gratiâ ipsorum: Ergo ratio finis soli fini ultimo verè & propriè competit.

103. Respondeo primò, particulam illam *cætera*, non poni ab Aristotele in definitione finis, nec haberi in textu Græco, sed additam fuisse ab Argiropolo interprete, ut observavit Egidius à Præsentatione, lib. 1. de fine in communi qu. 3. art. unico s. 2. unde finis ut sic definitur *id cuius gratiâ aliquid fit*; finis verò ultimus simpliciter, quod non est alterius gratiâ, sed cuius gratiâ cætera: iste siquidem nulli alteri fini subordinatur, sed omnes alii ab eo dependent.

104. Respondeo secundò, datâ Majori, negando Minorem: nam esse id cuius gratiâ cætera fiunt, cuilibet fini convenit, juxta naturam illius: quia si fit finis ultimus simpliciter, cujusmodi est bonum ut sic, omnia fiunt propter ipsum, & ipse non est gratiâ alterius: si fit finis ultimus in aliqua tantum serie, cætera illius ordinis fiunt gratiâ ipsius; sicut omnia medicinalia gratiâ sanitatis: si autem sit finis intermedius, cætera quæ ipsum antecedunt fiunt gratiâ ipsius, & ipse non fit gratiâ eorum quæ antecedunt.

Objicies secundò: Aristoteles 2. Metaph. textu 8. & D. Thomas hic art. 4. ex eo probant non dari processum in infinitum in finibus, quia si daretur, non posset assignari ultimus finis unde inciperet operatio, & sic nunquam agens ageret propter finem: At si fines intermedii essent verè & propriè fines, hæc ratio non valeret; quia etsi non posset assignari finis ultimus, adhuc agens posset agere propter aliquem finem intermedium. Ergo fines intermedij non sunt verè & propriè fines.

105. Respondeo negando sequelam Minoris. Ad cuius probationem dicendum, quòd cum de ratione finis intermedij, seu proximi, fit quòd fiat ex motione ulterioris seu ultimi finis, hinc est quòd ablatò sine ultimò, non manet finis intermedius: nam vel finis qui est intermedius appetitur absque relatione ad alterum, & sic est finis ultimus; vel cum relatione, & sic necessariò supponit illum ultimum ex cuius motione procedit; unde ablatò ultimò, nullus remanet finis. Eadem ratione convincitur in causis efficientibus non dari processum in infinitum, etiamsi dentur causæ secundæ: quia cum omnes causæ secundæ agant ex motione primæ, si non assignatur prima, nulla causa secunda operatur, & sic ablatà primâ aufertur operatio.

106. Objicies tertio: De ratione finis est quòd appetatur propter se: Atqui finis intermedius non appetitur propter se, sed propter ulteriorem finem ad quem ordinatur: Ergo non est verè & propriè finis.

107. Confirmatur: Appeti propter se & appeti propter aliud, opponuntur, & se habent sicut absolutum & respectivum: Ergo inter se pugnant, & eidem convenire nequeunt.

108. Ad objectionem respondeo, concessâ Majori, negando Minorem: non repugnat enim

Tom. III.

A aliquid ratione sui appeti, & tamen appeti cum subordinatione ad alterum, à quo dependet illa ratio sui: sicut causa secunda agit ratione propriæ virtutis, licet talis virtus sit dependens à causa superiori; & substantia existit per se, licet in hoc ipso dependeat ab alio; à quo creatur & conservatur. Unde

Ad confirmationem dico, quòd appeti propter se, & appeti propter aliud, opponuntur, si convenient rei quæ appetitur secundum unam & eandem rationem, secus verò si secundum diversas rationes: finis autem intermedius habet quòd sit appetibilis propter se & propter aliud, secundum diversas rationes & formalitates; nam ut dicit ordinem ad media præcedentia, est appetibilis propter se; ut verò respicit finem ulteriorem ad quem ordinatur, est appetibilis propter aliud: unde respectu prioris medij habet rationem finis, & respectu ulterioris finis induit rationem medij, ideoque finis intermedius dicitur. Sicut supra dicebamus, quòd causæ secundæ, & principia intermedia in scientiis, secundum diversos respectus habent rationem causæ & causati, principij & conclusionis. Non repugnat etiam idem secundum diversas rationes & formalitates simul esse absolutum, & respectivum; maximè si sermo sit de respectu transcendentali: quia nulla res est, quantumvis absoluta, quæ ordinem saltem transcendentem non dicat ad aliam.

Objicies quartò: Finis idem videtur significare quòd ultimum: Ergo intermedia finis rationem habere nequeunt.

Respondeo distinguendo Antecedens: idem significat quòd ultimum simpliciter & omnibus modis, nego Antecedens: idem quòd ultimum, vel simpliciter, vel respectivè, concedo Antecedens, & nego consequentiam. Solutio est D. Thomæ infra qu. art. 2. ubi sibi objicit: *Intentio respicit finem secundum quòd est terminus: Sed terminus habet rationem ultimi finis: Ergo intentio semper respicit ultimum finem.* Et respondet: *Ad secundum dicendum, quòd terminus habet rationem ultimi finis, sed non semper ultimi respectu totius, sed quandoque respectu alicujus partis.*

Objicies ultimò: Si unum medium esset causa finalis respectu alterius mediij anterioris, v. g. purgatio humorum respectu præparationis & sumptionis medicinæ, sequeretur quòd quando Deus ordinat unam creaturam ad aliam, & vult herbam v. g. propter peccata, & peccata propter hominem, ageret propter finem: Sed hoc est falsum, ut vidimus articulo præcedenti: Ergo & illud.

Respondeo distinguendo Majorem: Deus ageret propter finem, ex parte rei volitæ, concedo Majorem: ex parte actûs volendi, nego Majorem. Hoc enim inter voluntatem divinam & nostram reperitur discrimen, quòd in nobis creaturæ & fines intermedij, sunt rationes motivæ nostræ voluntatis ut operetur; atque adeò non solum sunt fines inter se, sed etiam respectu nostræ voluntatis: sola autem bonitas divina, est ratio motiva voluntatis Dei: unde finis intermedius, cum sit bonitas quædam inferior & creata, comparatur ad divinam voluntatem, solum ut effectus, non verò ut ratio causæque volendi. Solutio est D. Thomæ 1. parte qu. 19. art. 5. ubi ait: *Deus vult hoc esse propter hoc, sed non propter hoc vult hoc: id est,*

C

109.

110.

111.

112.

Deus ex parte objecti vult unam creaturam esse propter aliam, tanquam propter finem proximum, v. g. herbam propter pecora, pecora propter hominem; non tamen vult unam propter aliam, ita ut una creatura sit ratio motiva volitionis divinæ: omnia enim immediatè vult propter suam bonitatem, tanquam propter rationem motivam, & unicum finem suarum operationum.

## ARTICVLVS VI.

*Vtrum idem homo pro eodem tempore possit habere duos vel plures fines ultimos totales & adequatos?*

## S. I.

## Prænotanda.

**NOTANDVM** primò, seu potius supponendum tanquam certum, cum D. Thoma hic ar. 4. in finibus per se ordinatis non posse dari processum in infinitum, sed deveniendum esse necessariò ad unum finem ultimum, propter quem cæteri appetantur. Ratio est, quia si darentur fines infiniti, nemo unquam inciperet quidquam agere propter finem. Quod sic probatur: ut enim aliquis incipiat agere propter finem, necesse est quòd aliquis finis incipiat movere: Sed si essent infiniti fines, nullus inciperet movere: Ergo nemo unquam inciperet agere propter finem. Major constat: qui enim agit propter finem, debet priùs moveri à fine: Ergo ut incipiat agere propter finem, necesse est quòd aliquis finis incipiat movere. Probat. Minor: Non possunt fines proximi movere, nisi primus moveat; quia in causis essentialiter subordinatis, secunda nunquam agit, nisi prima priùs saltem naturà opereur, eò quòd secunda dependeat essentialiter & per se in ratione causæ à prima, nec possit unquam agere, nisi à prima moveatur: Atqui si in finibus esset processum in infinitum, primus nunquam moveret; siquidem nunquam reperiretur hic primus, cum infinitum, nec primum, nec ultimum haberet: Ergo si essent infiniti fines, nullus unquam inciperet movere agens ad operandum.

**Confirmatur**: Ita se habet finis in practicis, sicut principia in speculativis: Atqui in demonstrationibus non potest dari processum in infinitum in principiis, sed semper deveniendum est ad aliquod primum principium, cui essentialiter omnia alia subordinantur: Ergo & in agibilibus repugnat processum in infinitum in finibus, sed omnes fines intermedij in aliquem ultimum, cui essentialiter subordinantur, necessariò debent reduci.

**Confirmatur amplius**: Cum finis non moveat, neque alliciat nisi ad agendum, idem erit dari processum infinitum in finibus, seu in causis finalibus, ac dari processum infinitum in agentibus, seu causis efficientibus: Sed hic processum infinitum repugnat, ut docent Aristoteles 8. Physic. tex. 34. & D. Thomas 1. p. qu. 2. art. 3. & 1. cont. Gentes cap. 13. & fuse ostendimus 1. p. tract. 1. disp. 1. art. 2. Ergo &c.

**Dices**: Bonum ex sua natura est diffusivum, ut docet Dionysius cap. 4. de divin. nomin. cum ergo id quòd ex bono procedit, sit etiam bo-

num, erit etiam diffusivum in aliud, & sic in infinitum: Ergo cum bonum & finis idem sint, teste Aristotele 1. Ethic. cap. 7. & D. Thoma 2. metaph. lect. 4. in finibus potest dari processus in infinitum.

Respondeo primò cum S. Thoma 1. p. qu. 5. art. 4. ad 2. & lib. 3. cont. Gentes cap. 24. bonum dici sui diffusivum, quatenus est attractivum ad se, juxta illud Aristotelis in principio Ethicorum: *Bonum est quòd omnia appetunt*. Unde non est necessarium, quòd bonum semper se ad extra diffundat; sed sufficit quòd ad se omnia pertrahat & alliciat.

Secundò dici potest cum eodem S. Doctore hic art. 4. ad 1. quòd primum bonum in infinitum se diffunderet, si consideraretur sola virtus primi boni, quæ est infinita: Sed quia primum bonum habet diffusionem secundum intellectum, cujus est secundum aliquam causam certam profuere in causata, aliquis certus modus adhibetur bonorum effluxui à primo bono, à quo omnia alia bona participant virtutem diffusivam; & ideo diffusio bonorum non procedit in infinitum, sed sicut dicitur Sapient. 11. *Deus omnia disposuit in numero, pondere, & mensura*. Supposito ergo in finibus non posse dari processum in infinitum, sed deveniendum esse necessariò ad aliquem finem ultimum: videndum restat, an talis finis ultimus necessariò sit unus, vel an possit esse multiplex? Pro cujus resolutione,

**Notandum** secundò, me dixisse in titulo, *utrum idem homo*, quia nullum dubium esse potest, quin diversi homines possint habere diversos fines ultimos: nam fidelis in gratia existens habet pro ultimo fine Deum; peccator verò habet pro ultimo fine bonum commutabile, hoc est, seipsum, seu proprium bonum; & paganus habet pro fine ultimo suum idolum. Addidi, *pro eodem tempore*: nam diversis temporibus, seu successivè, certum etiam est quòd idem homo potest habere diversos fines ultimos; v. g. justus qui habet pro fine ultimo Deum, si mortaliter peccet, desinit respicere Deum, & constituit suum ultimum finem in creatura, ut in tractatu de peccatis ostendimus. Denique subjeci in titulo, *plures ultimos fines totales & adequatos*: quia certum est posse ejusdem hominis voluntatem ferri simul in plures ultimos fines partiales & inadæquatos: ut patet, si constitueret ultimum finem in aggregatione multarum rerum: instar eorum quos refert D. Augustinus 29. de civit. cap. 1. qui ultimum finem hominis ponebant in quatuor, scilicet in voluptate, in quiete, in bonis naturæ, & in virtute.

**Notandum** tertio, nos non loqui hic de fine ultimo formali, seu abstracto, qui est bonum ut sic, & beatitudo in communi, non constituta in aliqua re determinata. Cum enim talis finis & felicitas concipiatur abstractè, evidens est eam non posse concipi, nisi per modum unius; quia abstractum, ut abstractum, unum est, nec potest multiplicari; & sic qui appetit esse beatus absolutè & præcisè, non potest in ipsa beatitudine varietatem & multitudinem excogitare, donec descendat ad rem, quæ beatificandus est. Agimus ergo hic de ultimo fine materialiter, in particulari, & in concreto.

**Notandum** ultimo, propositam quæstionem posse agitari, non solum de volitione efficaci ultimi finis adæquati, sed etiam de inefficaci potest enim quæri, an idem homo pro eodem